

บทบาทของพระสงฆ์ในการใช้ภาษาสื่อสารเพื่อการเผยแผ่ธรรมะในยุคโลกาภิวัตน์

The Role of monk in language use communicate for the Dharma Propagation in Globalization era.

พระศรีวิสุทธิมณี (ท่านุ)

Phrasriwisuddhimunee (Thamnu)

มหาวิทยาลัยมหามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

บทคัดย่อ

ภาษา (Language) เกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ โดยมนุษย์เป็นผู้สร้างและใช้ภาษาเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ภาษาจึงเป็นกิริยาอาการตลอดจนระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยตกลง รับรู้ และเข้าใจความหมายร่วมกันในการติดต่อ สื่อสาร ถ่ายทอด ตลอดจนแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ความรู้สึก และอารมณ์ จากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่งไม่ว่าจะวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือหลายวิธี ส่วนการสื่อสาร (Communication) ใน Columbia Encyclopedia เป็นพฤติกรรม การติดต่อสื่อสารระหว่างมนุษย์โดยอาศัยกระบวนการแลกเปลี่ยนถ่ายทอดความรู้สึคนึกคิด เจตนา ตลอดจนประสบการณ์ระหว่างกัน "ภาษาเพื่อการสื่อสาร" (Language for Communication) คือ "การที่มนุษย์ใช้ภาษาในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเสียง กิริยาอาการ ระบบสัญลักษณ์อื่น ๆ ฯลฯ ที่ตกลงรับรู้ร่วมกันในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งเป็นการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ทัศนคติ ระหว่างกันและกันเพื่อให้เกิดผลตอบสนองที่ตกลงกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ปัจจุบันในยุคโลกาภิวัตน์ กำลังเผชิญวิกฤติด้านคุณธรรมและจริยธรรมอย่างรุนแรง การเปลี่ยนถ่ายทางวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว ค่านิยมที่ดั่งามของไทยเสื่อมถอย สิ่งเหล่านี้ล้วนสะท้อนได้จากพฤติกรรมของคนในยุคโลกาภิวัตน์ ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การเผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหา ในการขาดคุณธรรม จริยธรรมของคนในยุคโลกาภิวัตน์ บทบาทของพระสงฆ์ในการใช้ภาษาสื่อสารเพื่อการเผยแผ่ธรรมะในยุคโลกาภิวัตน์ จึงมีส่วนสำคัญต่อความเข้าใจในหลักคำสอน ทำให้เกิดการบรรลุธรรมะตามวัตถุประสงค์ และเจตจำนงค์ในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

คำสำคัญ : บทบาท; พระสงฆ์; การใช้ภาษาสื่อสารเพื่อการเผยแผ่ธรรมะ; ยุคโลกาภิวัตน์

ABSTRACT

Language (Language) Occurs to Offer Human needs. By the Human Being who Created and Used the Language for the Benefit of life The Language is Therefore a Symptom, as well as a Human-Generated Symbol System that Agrees to Recognize and Understand the Meaning of

Communication, Convey, and Exchange Knowledge, Thoughts, Feelings and Emotions from one Person to Another. One or More Methods of Communication (Communication) in Columbia Encyclopedia is a Communication Behavior between Humans by using the Exchange Process to Convey Feelings. Intent and Experience Between each other "Language for Communication" (Language for Communication) is "the use of Languages in Various forms Whether it is a voice, a Symptom, a system, other symbols, etc. that agree to be Communicated together Which is the Exchange of knowledge, ideas, Attitudes between each other in order to create a response that is agreed with the objectives laid down The present era is facing a serious moral and ethical crisis. Fast cultural change The good values of Thailand have deteriorated. These things are reflected in the behavior of people today as globalization. That changes quickly Important tools for solving problems of lack of morality Ethics of people in globalization is the propagation of Buddhism. Using the communication language of monks Therefore plays an Important role in Propagating the Dharma In order for the Propagation of Dharma to Achieve the Purpose and Intent of the Teachings of the Lord Buddha

Key words : Role; Monk; Language Communicate for Dharma Propagation; Globalization Era.

บทนำ

สมัยก่อนพุทธกาล ภาษามีส่วนสำคัญในการสื่อความหมายและเจตนาจากมนุษย์ไปสู่เทพ ภาษาสันสกฤต พราหมณ์ คือ เจ้าพิธีกรรม ภาษานี้ ต่อมาจึงกลายเป็นภาษาของวรรณะชนชั้นสูง ส่วน ภาษาที่ชาวบ้านพูดกันคือ ภาษาป्राकृत หรือภาษาตามแคว้นในถิ่นของตน ผู้คนจึงถูกกีดกัน ถูกแบ่ง ชั้นขึ้น กลายเป็นภาษาสองระดับคือ ภาษาระดับชนชั้นสูง และภาษาระดับชาวบ้าน แต่เมื่อมาถึงยุค พุทธกาลพระองค์ทรงเข้าใจในบริบททางสังคมเหล่านี้ดีว่า แท้จริงแล้วมิใช่พระพรหมหรือเทพใดที่คอย ลิขิตโชคชะตาให้เป็นไป แต่เกิดมาจากพวกพราหมณ์นี้เองกำหนดขึ้นมา ดังนั้น พระองค์จึงกำหนด วิธีการเผยแผ่ธรรมะที่แตกต่างจากพราหมณ์ โดยอาศัยภาษาชาวบ้าน (ภาษาป्राकृत) ในการเผยแผ่ ธรรมะ ด้วยเหตุผล 3 อย่าง ที่เป็นองค์ประกอบในการเผยแผ่คือ (1) จากอิทธิพลของพราหมณ์ (2) ด้วย การใช้ภาษาชาวบ้าน (3) ด้วยคุณสมบัติเดิมและคุณสมบัติที่พระองค์ตรัสรู้ ทำให้พระองค์ได้พบวิธีการ เผยแผ่ในรูปแบบใหม่ ถึงกระนั้น ด้วยความแปลกใหม่ จึงทำให้ผู้คนสงสัยเนื้อหาธรรมและวิธีการใหม่ ๆ อยู่เสมอ ไม่เว้นแม้แต่พราหมณ์ยังเกิดความอยากรู้อยากเห็น เมื่อมีปัญหาในครั้งนั้น ปัญหาทุกอย่าง พระองค์ทรงแก้ไขได้ แต่ภายหลังพุทธปรินิพพาน ปัญหากลับเริ่มเห็นเป็นรอยแยกด้านทัศนคติต่างกัน

อย่างชัดเจน และก็กลายเป็นปัญหาที่ทับถมเรื่อยมา จนกลายเป็นเหตุให้เกิดการแตกแยกนิกายขึ้น ทั้งนี้ก็เนื่องจากว่า ไม่มีใครตัดสินเรื่องคำสอน และภาษาพุทธพจน์ได้อย่างหมดจดนั่นเอง

ครั้นเมื่อสาวกได้รวบรวมหลักธรรมคำสอน โดยการทำสังคายนาหลายครั้ง จนกลายเป็นพระไตรปิฎก จากการท่องจำ ก็กลายมาเป็นการจดบันทึกเป็นภาษามคธหรือภาษาบาลีจากยุคสมัยยุคจากการท่องจำ รุ่นแล้วรุ่นเล่า ผ่านวันเวลาที่เนิ่นนาน ทำให้เนื้อหา หลักการคำสอนเหล่านั้น เกิดผิดเพี้ยน เกิดข้อสงสัยว่า ภาษาที่บันทึกกับเนื้อหาที่ถูกบันทึกนี้ เป็นพุทธพจน์จริง ๆ หรือไม่ แม้แต่ปัจจุบันมีคนสงสัยมากกว่า พระไตรปิฎกเป็นพุทธพจน์หรือไม่ เพราะจากการสังคายนา การจดจำ การรวบรวม ได้ผ่านกาลเวลามานาน ความบกพร่องย่อมเกิดขึ้นได้ นอกจากนั้นเกิดการแต่งคัมภีร์ต่าง ๆ เช่น อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา เพื่ออธิบาย ขยายเนื้อหา ภาษา ให้เข้าใจมากขึ้นซึ่งก็เกิดเหตุให้เกิดการสวมรอยของอรรถาจารย์เข้าไปด้วย จนกลายเป็นการบิดเบือนไปก็มี เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงมีผลต่อการตีความ การขยายความจึงต้องอาศัยฐานอรรถาจารย์เหล่านี้เป็นหลัก เกิดการถกเถียงกันมากขึ้นในเนื้อหา และภาษาของพระองค์ จนในขณะปัจจุบัน พระสงฆ์ที่ออกไปเผยแผ่ธรรมะยังไม่มีความรู้ ไม่แตกฉานในหลักเท่าที่ควร ไม่รู้บริบทปฏิบัติสัมปทาเพียงพอ (เชี่ยวชาญด้านภาษา) ไม่รู้จักการวิเคราะห์ บริบทผู้ฟัง ไม่รู้จักการถ่ายทอดในรูปแบบวิทยาการโลกยุคใหม่ การเทศน์ การบรรยายยังคงใช้ภาษาเก่า ๆ เดิม ๆ ตามจารีตประเพณี ทำให้เกิดปัญหาในการเผยแผ่ธรรมะ ในขณะที่พุทธศาสนิกชนไทยเกิดปัญหาการไม่เข้าใจภาษาธรรมะ

การกำเนิดของภาษาท่านกล่าวว่ามี 5 ทฤษฎี ดังนี้คือ

1. ทฤษฎีการสร้างมนุษย์โดยตรง (Creation Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า พระเจ้าคือผู้สร้างมนุษย์ขึ้นมา เช่น อาดัมและอีวาแล้วจึงเกิดการพัฒนามาเป็นภาษาที่พูดกันขึ้น
2. ทฤษฎีอัตโนมัติ (Automatic Theory) เชื่อว่า ภาษาเกิดมาจากมนุษย์ตั้งแต่กำเนิดเรียกว่า เป็นคุณสมบัติพิเศษ
3. ทฤษฎีเลียนแบบ (Onomatopoeic Theory) เชื่อว่า มนุษย์มีความสามารถอยู่ในตัวอยู่แล้ว และสามารถเลียนแบบเสียงต่าง ๆ ได้ดีจึงเกิดการสร้างสรรค์ขึ้นมาเป็นภาษา
4. ทฤษฎีอุทาน (Interjectional Theory) เชื่อว่า มนุษย์มีความสามารถที่แสดงออกมาทางความรู้สึก อารมณ์ เวลาเมื่อมีเรื่องหรือปัญหา มักจะแสดงออกมาโดยการอุทานออกมาเป็นเสียงเป็นศัพท์
5. ทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolutional Theory) เชื่อว่า มนุษย์เป็นสัตว์ชั้นสูง มีความสามารถสร้างคำพูด ที่สื่อความหมายออกมาได้ ด้วยความสามารถที่มีการวิวัฒนาการ จากสัตว์ไปสู่มนุษย์จากสัญชาตญาณไปสู่จิตสูงและเกิดการสื่อสารกันด้วยภาษาขึ้น (กิริติ บุญเจือ, 2546 : 203) ภาษาเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการสื่อสาร เพื่อให้ทราบจุดประสงค์ของผู้สื่อ การที่จะเข้าใจกันได้นั้น จะต้อง

อาศัยภาษาเดียวกันหรือผู้พูดและผู้ฟังเข้าใจภาษาที่สื่อกันได้ แต่มนุษย์มิได้มีความสามารถเท่าเทียมกัน จึงเกิดปัญหาในเวลาสื่อสารกันกับคนต่างเผ่า ต่างวัฒนธรรมหรือแม้แต่ทางศาสนา ซึ่งใช้ภาษาที่ละเอียดอ่อน เป็นภาษาที่อาศัยการเรียนรู้ การศึกษา อย่างไรก็ตามคนที่เข้าใจในทางธรรมหรือมีศรัทธาเป็นฐานย่อมจะเข้าใจภาษาได้ง่าย แต่สำหรับคนที่ไม่คุ้นเคยทางศาสนาย่อมเป็นอุปสรรค เพราะภาษาทางศาสนาลึกซึ้ง เข้าใจยาก อมความ เปรียบเทียบเชิงลึกอยู่มาก อย่างที่กล่าวข้างบนแล้วว่า ภาษามีความเป็นมายาวนาน กล่าวโดยสรุปแล้ว เกิดมาจากสามทาง คือ (1) การติดต่อกับผู้เป็นเจ้าของ (2) ติดต่อกันเอง และ (3) เกิดจากการประสบการณ์ที่สะสมในการดำรงชีพ ส่วนภาษาในทางพระพุทธศาสนา สุทธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ กล่าวไว้ดังนี้ภาษาที่ใช้ในพระพุทธศาสนามี 4 ระดับ คือ

1. **ภาษาที่ตีความตามอักษร** คือ ภาษาที่ว่าไปตามความหมายของอักษร ที่ไม่ซ่อนความนัยที่ลึกใด ๆ ซึ่งอาศัยภาษาสมมติหรือภาษาคนเป็นหลัก แต่ภาษาเหล่านี้ ไม่สามารถถือเอาเป็นหลักสากลได้ต้องแปลตามภาษาต่าง ๆ ในกลุ่มเดียวกัน

2. **ภาษาระดับอุปมาอุปไมย** คือ เป็นภาษาซ่อนนัย ความหมายแฝงอยู่ เป็นภาษาภีรกรรม ที่ใช้การร้อยกรองหรือร้อยแก้ว เพื่อให้เกิดความสวยงามของภาษาและเนื้อหาอย่างกลมกลืน เรียกว่า ศิลปภาษา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคนที่สนใจด้วย

3. **ภาษาระดับนามธรรม** คือ ภาษาที่ใช้ในทางศาสนา เพราะในคัมภีร์ของแต่ละศาสนา ล้วนแต่มีความหมายที่ซุกซ่อนความหมาย ความจริงเอาไว้ บางที่ยากแก่การเข้าใจ จึงเป็นปัญหาสำหรับคนที่ไม่ค่อยใส่ใจเรื่องศาสนา เกิดการตีความผิด เชื่อผิดและปฏิบัติผิด อนึ่ง การที่วางภาษาธรรมหรือเนื้อธรรมเอาไว้กว้าง ๆ อย่างนั้น เพื่อเปิดโอกาสให้แก่คนรุ่นหลังใช้สติปัญญา โดยการตีความตามกาลยุคสมัยนั้น ๆ ได้และยังเป็นการทดสอบความมั่นคงในศรัทธาของศาสนิกชนนั้น ๆ ด้วย

4. **ภาษาระดับภีรกรรม หรือภีรปรัชญา** คือ ภาษาที่เหนือโลก เป็นภาษาโลกุตระธรรมซึ่งมีทั้งเปรียบเทียบและเป็นนามธรรม ที่ต้องอาศัยการตีความอย่างละเอียด บางทีภาษาระดับนี้อาจจะมาจากระดับภาษาธรรมดา แต่มีความหมายไม่ธรรมดา เช่น การกิน การเกิด อาจแปลเป็นได้ 2 ความหมายคือ กินทางปากตามภาษาชาวโลกและกินทางอายตนะซึ่งเป็นภาษาธรรม ที่มีความหมายซ่อนความในภาษา ซึ่งผู้ที่เข้าใจต้องมีฐานในการเรียนรู้หรือมีประสบการณ์ในด้านศาสนาด้วย ส่วนการเกิดหมายถึง การเกิดจากแม่จริง ๆ หรือการคลอดและเกิดจากกิเลส 20 หมายถึง การเกิดขึ้นของกิเลสที่เกิดจากอกุศลภายในจิต ดังนั้น ภาษาระดับภีรกรรม จึงอมความหมายอยู่ในตัว ขึ้นอยู่กับผู้พูดว่า อยู่ที่ไหนพูดเรื่องอะไร เหมือนดังที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่สาวกหรือพวกพราหมณ์ที่ใช้ภาษาตามสถานการณ์ต่าง ๆ ในครั้งพุทธกาล ภาษาหลักที่ชาวอินเดียสมัยนั้นพูดกันคือ ภาษามคธี แต่ยังมีภาษาที่เหนือกว่าภาษามคธีคือ ภาษาสันสกฤตซึ่งเป็นภาษาสูง เป็นภาษาศักดิ์สิทธิ์ ที่วรรณะสูง ๆ หรือพวกพราหมณ์เท่านั้นที่สามารถพูดได้ คำศัพท์ต่าง ๆ ที่ศาสนาพุทธนำมาใช้พูดนั้น ล้วนมาจากรากภาษาสันสกฤต โดยเฉพาะภาษามคธีหรือภาษาบาลี ซึ่งอาศัยฐานจากภาษาสันสกฤตอยู่มากเหมือนภาษากรีกและลาตินที่เป็นฐาน

ของภาษาอังกฤษ ดังนั้น ภาษาที่ศาสนาพุทธใช้จึงมีรากมาจากภาษาเดิมอยู่ การที่จะเข้าใจภาษาในคำและความหมายได้ดีนั้น จำเป็นต้องหาความหมายเดิมของภาษานั้นก่อน ดังที่พระพุทธเจ้าใช้เรียกสาวกว่า สมณพราหมณ์ อรหันต์และคำอื่น ๆ ที่ใช้ตามพุทธประสงค์ เช่น กรรม อนัตตา นิพพาน ผู้ลอยบาป ผู้บริสุทธิ์ อตฺตา สมาธิ บรรพชา ธรรมเหตุผลที่พระองค์ใช้ภาษาเหล่านั้น เพราะ (1) พระองค์ไม่พอพระทัยในความหมายเก่า (2) ภาษาที่พระองค์ทรงตรัสเป็นภาษาโลกหรือภาษาชาวบ้าน (3) ภาษาที่เกิดความหมายใหม่นั้น เกิดมาจากการตรัสรู้ความจริง ฉะนั้น ภาษาธรรมะกับความจริงจึงสอดคล้องกัน คือ สื่อก่อมาจากสัจธรรมอย่างเที่ยงตรง ไม่ซ่อนความใน จึงเกิดประโยชน์โดยตรงต่อผู้ที่กำลังต้องการหลักการดำเนินชีวิตที่แท้จริง

หลักการสื่อสารและการเผยแผ่ธรรมของพระพุทธเจ้า

การเผยแผ่พระธรรมคำสอนในสมัยครั้งพุทธกาล เป็นการเผยแผ่แบบตัวต่อตัว คือใครก็ตามที่สงสัย หรือต้องการแก้ปัญหาในชีวิต บุคคลนั้นก็จะแสวงหาคำตอบด้วยตัวเอง(อรทัย พนาราม, 2547) พระพุทธศาสนาสมัยนั้น เป็นเพียงสำนักที่เกิดขึ้นมาในท่ามกลางสำนักต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อผู้คนในสมัยนั้น และเป็นทางเลือกที่ประชาชนที่ต้องการคำตอบชีวิตที่ถูกต้องและเห็นจริง พระพุทธเจ้าได้เผยแผ่คำสอนด้วยพระองค์เอง โดยการตอบปัญหาชีวิตหรือข้อสงสัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทุกข์ของชีวิต การตรัสรู้ของพระองค์ เป็นหลักประกันความเข้าใจชีวิต เป็นทางออกของประชาชนในครั้งนั้น พระองค์ตอบปัญหาโดยตรัสถึงหลักความจริงอันเกี่ยวเนื่องกับชีวิต ที่ผู้คนประสบอยู่ ใครก็ตามสงสัยเรื่องใด สิ่งใด พระองค์คือ จุดหมายปลายทางของประชาชน แม้แต่เจ้าลัทธิต่าง ๆ ที่ต้องการถามปัญหา บ้างถามแบบลองเชิง บ้างท้าทาย สุดท้ายคำตอบ คือ การยอมรับเป็นศิษย์ เป็นสาวกของพระองค์เป็นส่วนมาก ซึ่งในจุดนี้เอง สาวกทั้งหมดจึงไม่ตอบปัญหาคำถามด้วยตัวเอง แต่จะพามาเฝ้าพระองค์เพื่อให้พระองค์ตรัสปัญหานั้นให้แจ่มแจ้ง จึงเป็นที่ยอมรับของการเผยแผ่ธรรมแบบใหม่ขึ้นมาในท่ามกลางสำนักที่อวดอ้างต่าง ๆ นานามากมาย จนมีวาระต่าง ๆ ตลอดถึงสาวกของลัทธิอื่นและประชาชน ต่างก็เลื่อมใสศรัทธาคำสอนของพระองค์อย่างมาก นี่คือการสำเร็จในการเผยแผ่หลักธรรมของพระองค์ เพราะมีหลักการที่ชัดเจนและเป็นไปเพื่อประชาชน เป็นไปเพื่อความสงบสุขของสัตว์ทั้งปวง พร้อมทั้งเทวตาเป้าหมายของการเผยแผ่ มีทั้งระยะเบื้องต้น (การสื่อสาร) ในท่ามกลาง (การยอมรับนับถือ) และที่สุด (ทางเข้าสู่พระนิพพาน) ส่วนหลักการและวิธีการ พร้อมทั้งเป้าหมาย คือจุดเด่นที่แตกต่างจากลัทธิต่าง ๆ ในสมัยนั้นอย่างสิ้นเชิง หลักการตามทีพระองค์ได้เทศนาสั่งสอนที่ประทานโอวาทแก่สาวกทั้งหลาย ในวันมาฆบูชาคงพอจะประมวลได้ดังนี้

หลักการที่เป็นอุดมการณ์ที่ควรยึดในการสั่งสอน (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2547) มี 4 อย่างคือ

1. ต้องมีความอดทนอดกลั้นต่ออารมณ์ภายในและภายนอก
2. ต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่น
3. ต้องอยู่ในที่สงบสงัด ทางกาย วาจาและใจ
4. ต้องยึดเป้าหมายคือ พระนิพพานเป็นที่สุด

หลักการในแง่ความสัมพันธ์กับสังคมและการบริหารตัวเองมี 6 อย่าง (ที.ม. (ไทย) 10/90/50-51)คือ

1. การอยู่ที่ใดก็ไม่กล่าวร้าย ไม่ให้ร้ายใคร
2. การอยู่ที่ใดก็ไม่ทำร้ายและเบียดเบียนใคร
3. ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็ตาม ต้องมีความสำรวมระวังในปาติโมกข์ตลอด
4. การบริโภคอาหาร ก็ต้องรู้จักพอเพียงแก่ตนเอง
5. ไม่ว่าจะไปที่ใดที่นั่นควรเป็นที่สงบสงัดแก่ตัวเอง
6. ต้องหมั่นฝึกฝนตนเองให้เกิดความสงบอยู่ตลอด

หลักการกว้าง ๆ ในแง่การกระทำมี 3 (ที.ม. (ไทย) 10/90/50-51)คือ

1. การไม่ทำบาปทั้งปวง
2. การทำกุศลให้ถึงพร้อม
3. การทำจิตให้ผ่องแผ้ว

4. ภาษาที่พระพุทธเจ้าใช้สื่อสาร

เป็นที่ประจักษ์ดีว่า ภาษาที่พระพุทธเจ้าใช้ในการเผยแผ่ธรรมะ คือ ภาษามคธ แต่บางส่วนยังสงสัยว่าจริงหรือไม่ ภาษามคธหรือเรียกอีกอย่างว่า ภาษาบาลี โดยเฉพาะฝ่ายเถรวาทได้ยึดภาษานี้เป็นหลักในการศึกษาคำว่าพระพุทธพจน์ เพราะเชื่อว่า น่าเชื่อถือที่สุด นอกจากนั้น ยังมีภาษาสันสกฤต ซึ่งเป็นภาษาพราหมณ์ที่มีอิทธิพลอยู่ในยุคนั้น จากข้อความก่อนหน้านี้ คงพอทราบเหตุผลได้ว่า พระพุทธเจ้ามิได้เจาะจงว่า จะใช้ภาษาใดในการเผยแผ่ธรรมะ ส่วนการใช้ภาษามคธ สันสกฤตและภาษาบาลีนั้น ก็เป็นส่วนหนึ่งในแคว้นบางแคว้นที่ใช้เป็นภาษาพูดกัน พระพุทธเจ้าเป็นที่รู้จักกันกว้างไกล การที่พระองค์เสด็จไปที่ใด พระองค์ทรงใช้ภาษาพื้นเมืองเหล่านั้นในการสื่อสาร แต่อย่างไรก็ตาม ยังเป็นปัญหาว่า พระพุทธเจ้านั้นการใช้ภาษาอะไรกันแน่ในการเผยแผ่ธรรมะ แม้จะมีสาวกหรือผู้คนต่างแคว้น ต่างถิ่นมาเลื่อมใสจนยอมรับเป็นสาวกของพระองค์ก็ตาม สาวกเหล่านี้ อาจจะเป็นตัวแทนในการนำเอาภาษาดั้งเดิมของตนไปเผยแผ่ศาสนาด้วย แต่ถึงกระนั้น ก็ยังต้องการภาษาที่เป็นมาตรฐาน เพื่อเป็นเอกภาพในหลักการสอน นั่นคือพระพุทธเจ้าตรัสเป็นภาษาใด เมื่อสาวกนำไป

ถ่ายทอด จะต้องแปลงเป็นภาษาอื่นหรือไม่ ความผิดเพี้ยน ความคลาดเคลื่อนอาจจะเกิดขึ้นหรือไม่ ด้วยเหตุนี้ สาวกในสมัยนั้น จึงตระหนักดีว่าการที่ตนเองจะถือวิสาสะแสดงธรรมเอง ก็อาจเกิดความผิดเพี้ยนในพุทธประสงค์ของพระองค์ จึงตัดสินใจพาบุคคลที่เลื่อมใส ไปเฝ้าพระพุทธองค์เพื่อทูลถามปัญหา จะได้ฟังด้วยหู ดูด้วยตาของตนเองดีกว่า อนึ่ง บางองค์อาจจะไม่ถนัดภาษาในท้องถิ่นที่จรรจาริกไป เลยไม่กล้าพูด ไม่กล้าแสดงธรรมมากนัก จึงกล่าวเพียงย่อ ๆ หรือแค่หัวใจธรรมเท่านั้น เช่น พระอัสสชิ ในขณะที่ออกบิณฑบาตอุปติสสบุตร ซึ่งเป็นศิษย์ของอาจารย์สญชัย เห็นท่านอัสสชิแล้วเกิดความเลื่อมใส จึงติดตามท่านไปเพื่อฟังธรรมท่าน อุปติสสบุตรขอร้องให้ท่านแสดงธรรมให้ฟัง แต่พระอัสสชิปฏิเสธ อุปติสสจึงขอร้องให้แสดงธรรมเพียงย่อ ๆ สั้น ๆ ท่านจึงกล่าวเพียงสั้น ๆ ว่า ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคตทรงแสดงเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น และย่อมดับไปเพราะเหตุนั้น (แสงจันทร์งาม, (2540 : 40)เพียงแค่นี้ ทำให้อุปติสสเกิดดวงตาเห็นธรรม นี่แสดงให้เห็นว่า พระธรรมคำสอนของพระองค์ ใช้ภาษาที่เข้มข้นสั้น ๆ แต่มีความกระชับกินใจ ได้ความหมายอย่างลึกซึ้ง แม้สาวกเองยังไม่กล้าขยายเนื้อความออกไปให้พิสดารโดยสรุป พระองค์ใช้ภาษาในลักษณะ 2 ประการคือ

4.1 ใช้ภาษาแบบทางการ (Formal Language) ภาษาที่พบคือ ภาษาที่เป็นคำเดิมหรือภาษาที่พวกพราหมณ์ใช้กันอยู่ พระองค์ไม่ได้ปฏิเสธแต่อย่างใด เมื่อพวกพราหมณ์นำมากล่าวหรือสนทนาธรรมด้วยภาษาชั้นสูง (สันสกฤต) พระองค์ทรงใช้ด้วย แต่จะให้ความหมายใหม่ ตามที่พระองค์สอนโดยมุ่งเน้นที่ความหมายแบบตรงไปตรงมา ได้สาระ ได้ความจริงตามกฎของธรรมเช่น คำว่า อริยะ ความหมายเดิมคือ ลูกของพระพรหม เพราะถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ผู้ประเสริฐ ส่วนความใหม่ของพระพุทธเจ้าคือ ความจริงจากชีวิตที่สะท้อนถึงความจริงที่เป็นอยู่อย่างนั้น ไม่มีใครสร้าง ไม่มีใครกำหนด แต่เป็นไปตามกฎไตรลักษณ์ เรียกว่า อริยสัจ ดังนั้น จะพบว่าความหมายของภาษาทางการ (เดิม) กับความหมายใหม่จึงเกิดขึ้นพร้อมกัน

4.2 ใช้ภาษาเชิงเนื้อหา (Material Language) เป็นภาษาที่เปลี่ยนแปลงตามกาลหมายความ ว่า ไม่ใช่ภาษาตายตัว เป็นภาษาที่ขึ้นอยู่กับผู้พูดเป็นหลัก และสามารถเปลี่ยนความหมายตามอารมณ์คนพูดได้ด้วย ในพุทธพจน์ของพระองค์มีมากมาย เช่น พระองค์ตรัสกับโจรงคูลิมาลว่า เราหยุดแล้ว แต่ท่านยังไม่หยุด ซึ่งสร้างความสงสัยอย่างมากกับโจรงคูลิมาลจึงแย้งพระองค์ว่า สมณะมีวาจาเท็จ ท่านก้าวเดินไยตรัสว่าท่านหยุด พระองค์จึงตรัสแก่โจรงคูลิมาล ถึงความหมายที่แท้จริงว่า เราหยุดจากการทำชั่ว แต่ท่าน (โจร) ยังไม่หยุด ยังคิดจะฆ่าอีก ลักษณะเช่นนี้ นักปรัชญาคนหนึ่งชื่อ วิทกิตสไตน์กล่าวถึงภาษาว่า เหมือนเป็นภาษาแบบเล่นเกม คือ ผู้ฟังอาจจะไม่รู้ผู้พูดหมายถึงอะไร เพราะเนื้อหาจริง ๆ มิได้อยู่ที่ตัวภาษา แต่อยู่ที่เนื้อหา วัฒนธรรมของภาษา จึงเป็นภาษาเชิงประหวัดความจริงอยู่ที่คนพูด นอกจากนี้ ความหมายอาจจะเปลี่ยนตาม กาละ (Time) และเทศะ (Space) ด้วย (สนิท ศรีสาแดง, 2534 :46) เช่น ภาษาชาวเมือง ภาษาชาวชนบท ให้ถือตามถิ่นนั้น ๆ เพราะฉะนั้น ภาษาที่พระองค์ใช้ในการสื่อสารจึงน่าจะประกอบด้วย ภาษาท้องถิ่น(ชาวบ้าน) และภาษา

ชาวเมือง (ทางการ) หากกล่าวโดยเจาะจงภาษาคือ ภาษาปรากฏต ภาษาภาคีและภาษาสันสกฤต เป็นต้น

5. บทบาทของพระสงฆ์ในการใช้ภาษาสื่อสารเพื่อการเผยแผ่ธรรมะ

ปัจจุบันยุคโลกาภิวัตน์มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและตลอดเวลา เป็นการ เปลี่ยนไปสู่ความร่วมมือและความขัดแย้งของคน กลุ่ม องค์กรในชุมชน ดังนั้น พระสงฆ์จึงต้องมีการทำงาน พัฒนา ภายใต้อะไรมีการเปลี่ยนแปลงตลอด การเปลี่ยนแปลงที่กล่าวถึงนี้ไม่ใช่เฉพาะการ เปลี่ยนแปลงที่มองเห็นได้ด้วยตา เพียงอย่างเดียวแต่รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ในเรื่อง ความคิดเห็น การเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในทางสร้างสรรค์ พระสงฆ์ ในฐานะบทบาทของผู้นำทางจิตวิญญาณจะเป็นส่วนสำคัญต่อการขับเคลื่อนและ เป็นกำลังใจให้กับประชาชน หรือเป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน จะต้องเป็นผู้ที่มีศีลจารวัตรที่ งดงาม มีการปลูกฝังศรัทธาผ่านการประพฤติปฏิบัติ ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ ตรัสไว้ว่า “บุคคลพราสอนผู้อื่นอย่างไร ก็พึงทำตนอย่างนั้น ผู้ฝึกตนดีแล้ว จึงควรฝึก (ผู้อื่น) เพราะการฝึกตนทำได้แสนยาก” จากพระพุทธพจน์ในเบื้องต้นแสดงให้เห็นว่า ในการประพฤติปฏิบัติตนให้มีศีลจาร วัตรกิริยาที่งดงามเรียบร้อย จะต้องรักษาศีล ปฏิบัติธรรม ตามหลักการประพฤติปฏิบัติโดย ยึดถือพระธรรมวินัย เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีงามให้ชนรุ่นหลังได้ กล่าวสรรเสริญถึงความดีงามที่ เคยได้ปฏิบัติไว้ สามารถเป็นแนวทางส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองตลอดไป จะเห็นได้ว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการใช้ภาษาสื่อสารเพื่อการเผยแผ่ธรรมะในยุคโลกาภิวัตน์ ยังขาดความเข้าใจต่อการใช้ภาษาสื่อสารตามหลักธรรมวินัยได้อย่างถูกต้อง เพื่อเกิดผลต่อการปฏิบัติตามหลักคำสอน การใช้ภาษาในการสื่อสาร จึงควรทำให้ถูกวิธีการ และหลักการ เพื่อให้หลักคำสอนเกิดความเจริญก้าวหน้า ทั้งผู้ใช้ภาษาสื่อสาร และผู้รับสื่อซึ่งจะเป็นการรับมือได้เท่าทันต่อยุคโลกาภิวัตน์

บทสรุป

ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามุ่งพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ การถ่ายทอดทาง "ภาษา จึงเป็นหัวใจของการสื่อสาร" ผู้ใช้ภาษาควรตระหนักในการใช้ภาษาสื่อสาร ต้องทำให้เนื้อหาที่จะสื่อสารเป็นที่รับรู้และเข้าใจร่วมกันได้ พระสงฆ์เป็นธรรมทายาทของพระพุทธเจ้า พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญ ในการเผยแผ่ธรรม การใช้ภาษาสื่อสารเพื่อการเผยแผ่ธรรมะตามคำสอน จึงเป็นการประกาศให้ผู้รับสื่อได้เข้าใจถึงหลักคำสอน เพื่อให้ผู้รับสื่อเกิดการบรรลุหรือเป้าหมาย คือ การพ้นทุกข์ ที่สำคัญ การใช้สื่อในการส่งสารเพื่อการเผยแผ่และสืบทอดต่อพระศาสนานั้น เป็นบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ โดยตรง ในการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา ยิ่งในยุคสมัยการเปลี่ยนแปลง ในกระแสโลกาภิวัตน์ ที่ขาดภูมิคุ้มกัน เช่น ข่าวสารข้อมูล ที่มีการบริโภคข่าวสารข้อมูลที่ขาดภูมิคุ้มกันที่ดี ขาดความรู้เท่าทันกับข่าวสารข้อมูล เมื่อขาดความรู้เท่าทัน ก็กลายเป็นการหลงข่าวสารข้อมูล ไม่ได้เสพข่าวสารข้อมูล เพื่อ

การเรียนรู้ แต่เสพอเพื่อเพิ่มความหลงและความมัวเมา ขาดสติในการดำเนินชีวิต ซึ่งชวนชวายเป็นสิ่งที่เกินความต้องการของชีวิต พระสงฆ์จึงต้องใช้ภาษาในการสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจ โดยเผยแผ่หลักคำสอนให้กับศาสนิกชนได้เข้าใจ เข้าถึงข้อดี ข้อเสีย การใช้ภาษาที่ขาดความเข้าใจ จึงอาจจะทำให้ผู้รับสื่อเกิดความสับสน พระสงฆ์จึงต้องใช้ภาษา ในการสื่อสาร โดยยึดหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก เป็นเกณฑ์ เพื่อใช้ในการสื่อสาร และทำให้คนในสังคมที่ตกอยู่ในกระแสยุคโลกาภิวัตน์เกิดความเข้าใจในหลักคำสอนอย่างถูกต้อง และสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดมรรค และผล ดังนั้น บทบาทของพระสงฆ์ในการใช้ภาษาสื่อสารเพื่อการเผยแผ่ธรรมะ ในยุคโลกาภิวัตน์ จะต้องเป็นผู้ที่สามารถปรับตัวในภาษาหลากหลายภาษา อยู่ตลอดเวลา และเพื่อความเจริญก้าวหน้าในยุคสมัยใหม่ จึงไม่ควรละเลยการประพฤติปฏิบัติที่เป็นหลักการเดิมของหลักคำสอน ที่สำคัญ ในยุคโลกาภิวัตน์ แม้จะมีความก้าวหน้า แต่ต้องคำนึงถึงการเผยแผ่ธรรมะด้วย ภาษาในการเผยแผ่ธรรมะ ต้องอยู่ในบนพื้นฐานของความจริง ถูกต้องชัดเจน ความจำเป็นในการแสดงบทบาทของพระสงฆ์ในการใช้ภาษาสื่อสารเพื่อการเผยแผ่ธรรมะ การใช้ภาษาตามหลักคำสอนจึงต้องทำให้มาก เพราะจะทำให้เกิดความเข้าใจต่อการปฏิบัติ พระสงฆ์ผู้มีบทบาทที่ทำหน้าที่ดังกล่าวจะต้องมีการทบทวนในภาษาสื่อสารที่หลากหลาย และต้องนำเผยแผ่ให้ได้อย่างถูก การเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการใช้ภาษาในการสื่อสาร ต้องทำให้เกิดอยู่ตลอดเวลา และหมั่นฝึกฝนตนเองในการใช้ภาษาในการสื่อสาร เพื่อให้บทบาทในการใช้ภาษาในการสื่อสาร เกิดความก้าวหน้า ก้าวหน้าในยุคโลกาภิวัตน์

References

- กิริติ บุญเจือ. (2546). **ปรัชญาและศาสนาเชนดัจจอนัน ศาสนาอรรณพวิวรรตของมนุษยชาติ**. เล่มที่ 7. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ฐานบัณฑิต จำกัด.
- อรรถัย พนาราม. (ก.ย. -ธ.ค. 2547). “สื่อมวลชนกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. **วารสารพุทธศาสนศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, ปีที่ 11 ฉบับที่ 3.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2547). **จาริกบุญ จาริกธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : พิมพ์สวย.
- แสง จันทรงาม. (2540). **วิธีสอนของพระพุทธเจ้า**, กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สนธิ ศรีสำแดง. (2534). **พระพุทธศาสนากับหลักการศึกษา ภาคทฤษฎี ความรู้**. กรุงเทพมหานคร นีลนารการพิมพ์.